

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен „доктор“

Професионално направление 2.1.Филология (Руска литература на XIX век)

Автор на дисертационния труд: Стоян Стефанов Митов

Тема на дисертацията: Рецепция на „Петербургски повести“ на Н.В.Гогол в България
през XX- началото на XXI век”

Рецензент: проф. д-р Ивайло Петров – Шуменски университет „Епископ Константин
Преславски”, Професионално направление 2.1.Филология

(Руска литература на XX век)

Рецензията е написана съобразно изискванията на ЗРАСРБ, Правилника към него и Наредба № 12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ и научна степен „доктор на науките“.

Кратко представяне на кандидата:

Стоян Стефанов Митов е завършил бакалавърска и магистърска степен на специалността „Българска филология“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2003 година. Участва в Националните четения на студенти и докторанти през 2016, 2017 и 2019 година с доклади по темата на дисертацията. Автор е на две публикации и една под печат по темата на дисертацията. Докторант на ЮЗУ.

Актуалност на проблема

210-та годишнина от рождението на Н.В.Гогол в България бе отбелязана скромно. Предложената дисертация и романа на шуменския писател Николай Петков „Тук с Гогол“ са единствените по- значителни неща, свързани с юбилейната годишнина.

Темата на дисертацията е повече от актуална, особено на фона на научните изследвания в чужбина, посветени на творчеството на Н.В.Гогол. Стоян Митов се е ориентирал (не без съдействието на научния си ръководител) към рецепцията на „Петербургски повести“ през XX и началото на XXI век, даваща възможност да се открият постиженията и недостатъците на българската русистика. Като потвърждение на тази теза може да бъде посочен факта, че през последните години повестта „Нос“ е обект на задълбочено внимание от страна на литературоведите във Великобритания и САЩ. Възприемането на Гогол на Запад започва от

изясняването на художественото своеобразие и новаторските открития на повестта „Шинел“. Показателни са темите на дисертациите, защитени в Русия през последното десетилетие: „Повесть Гоголя „Нос“ в англоязычных переводах: Проблема интерпретации“ и „Повесть „Шинель“ Н.В. Гоголя в итальянских переводах. Проблема интерпретации“. Като че ли в наши дни особено важно се оказва афористичното изказване на Николай Гумильов: „Для того, чтобы вполне понять какого-либо поэта, нужно прочесть его в переводе на все языки“. Постиженията в превеждането на Гогол на български език и интерпретацията на неговото творчество в българското литературознание и критика са в центъра на вниманието на дисертанта Стоян Митов.

Степен на познаване на проблема и творческа интерпретация на литературния материал

Авторът на дисертационния труд добре познава всички преводи на „Петербургски повести“ на Гогол. Като начинаещ изследовател на руската литература той се е ограничил само с тяхното проследяване и съзнателно не е подложил на оценка съществуващите преводи. Текстът на Гогол не е по силите на всеки преводач, не на всеки един от тях е дадено да възприеме и отрази полижанровата природа на „Петербургски повести“ с отбелязвания от редица литературоведи стремеж на автора към притчата и анекдота. Стоян Митов е декларирал своя подход няколко пъти на страниците на своя текст, но въпреки това може да се каже, че най-успешни са преводите на автори като Константин Константинов и в наши дни на Илияна Владова и Иван Пауновски. В рамките на подобно изследване трябва да бъдат показани техните постижения. Що се отнася да проследяването на интерпретацията на литературоведските и критически текстове, посветени на „Петербургски повести“, авторът се е справил добре с поставената си задача. Би могло да се препоръча, например, сред руските изследователи да се отдели внимание на Владимир Набоков, а в българските текстове – на учебника за ВУЗ на Петко Троев, но това вече е въпрос на личен избор.

Цел и задачи на изследването

В дисертационния труд точно са обозначени обекта и предмета на изследване. Още на първата страница Стоян Митов поставя въпрос за обединяването на петте канонични петербургски повести на Гогол с „Каляска“ и „Рим“. Въпреки дискуссионния характер на този подход в литературата за Гогол все още отправна точка е виждането, че Гогол не случайно ги обединява в том III на изданието от 1843 година. Склонен съм да приема и твърдението, че повестта „Рим“ също е посветена на съотнасянето на нормата за човека и отклоняването от тази норма, характерна за останалите знаменити и с огромна роля в историята на руската литература повести на Гогол.

На с.11 при определянето на значимостта на дисертацията авторът се застрахова с констатацията, че се налага да използва „до някаква степен описателен характер“. В това отношение Стоян Митов в известна степен е прав – при анализите на най-значимите постижения в интерпретацията на произведения на Гогол подходът му би могъл да бъде и значително по-аналитичен, но това е недостатък, който се преодолява с натрупването на опит.

Дисертацията се състои от увод, 4 глави, заключение, приложение „Текстовете на Гогол“ и библиография.

В глава Първа „Особености на „Петербургски повести“ на Н.В.Гогол“ Стоян Митов е очертал най-важните особености на анализирания текст. с.14- идеята за циклизацията; с.18- проблемът за малкия човек; с.19 – анализ на приписваната на Достоевски фраза „Всички ние сме произлезли от Гоголевия „Шинел““. Този теоретичен аспект е можело да бъде разширен, да бъдат привлечени и изследванията на други автори, но Стоян Митов е предпочел да направи това при проследяването на рецепцията на повестите в България през XX и XXI век .

Глава Втора е посветена на двете най-известни петербургски повести на Гогол „Шинел“ и „Нос“. Задължителното позоваване на класическата статия на Б. Ейхенбаум тук е стриктно спазено. На с. 40 авторът констатира своя „подробен преразказ на основните положения на Георги Германов“. Г.Германов беше мой преподавател по история на руската литература на XIX век в Софийския университет, добре се познавахме с него, но книгата му за Гогол е изградена върху утвърдените тезиси на руските литературоведи, което Стоян Митов също е отбелязал. Затова тук ще посоча, че по-продуктивни са наблюденията на автора върху постигнатото от проф. Петко Троев, Н. Нейчев, Татяна Фед и покойния Николай Звезданов. Моите лични пристрастия са към написаното от Николай Звезданов. Нямам възражения против открояването на приноса на Христо Манолакев, макар че тезата му за „неясната за руснаците тема за функционирането на административната система в императорска Русия“ може да бъде оспорена. По отношение обаче на търсенето на етимологията на името Акакий повече съм склонен да приема обяснението, че по отношение на руските светци Акакий означава „смирнен“, а в превод от гръцки език – „незлобен“.

Справедливо Стоян Митов се е спрял по-подробно върху българската книга „Разказът „Шинел“ на Н.В.Гогол. Сътворен? Направен? Съшит?“ със съставители Никола Георгиев и Радосвет Коларов, издадена през 2002 година. Едва ли ще се намери изследовател, който да оспори нейният приносен характер по отношение на творчеството на Гогол. От една страна тя е характерна за съвременното състояние на българската русистика, а от друга отразява една от световните тенденции: Гогол привлича вниманието не само на изследователите на руската литература и култура, но и на учените, занимаващи се с обща теория на литературата, в частност, на такива, които се занимават с интерпретацията и възприемането на художествения текст. Освен в създаването на книга, проф. Никола Георгиев взе участие и в няколко научни конференции, посветени на руската литература, и след запознаването си с разработваната научна проблематика той произнесе сакралната фраза: „Българската русистика става все по-българска“!

В глава Трета Стоян Митов се спира на рецепцията на вторите по популярност у нас повести „Записки на един луд“, „Портрет“ и „Невски портрет“. Тук се променя подходът на автора: не литературните интерпретации, а преводите и тяхната поява във времето“ определят съдържанието на авторския анализ. Сред най-значителните постижения на българските литературоведи тук е открояването на монографията на Николай Звезданов „Космосът на Гогол. Същият в огледалото на другия“. Тази книга, както и демонстрираният нов подход на Ваня Тошкова в студията „Фотографии на един луд“, свързан с разчитането на посланията на Гогол чрез терминологията на Ролан Барт, дават основание на Стоян Митов да направи извода, че

„рецепцията на тази повест се движи от литературоведски анализи до модернистични и ултрамодернистични прочити“.(с.78)

Сравнително по- малко е написаното у нас за „Портрет“ и „Невски проспект“ . Справедливо авторът на дисертацията отбелязва този странен факт, тъй като „Портрет“ е ней- обвързана с традициите на романтизма не само в руската , но и в световната литература. Още по-странно е, че последният превод на тази повест е от 1920 година. Написаното от Г.Германов и П. Троев е крайно недостатъчно, затова споделям напълно извода на автора на дисертацията: „Можем да се надяваме, че българската литературоведска рецепция на това произведения ще се допълни с нови текстове“.(с. Малко по-добра е ситуацията при рецепцията на „Невски проспект“ – повече издания, повече преводачи и анализи отново на Георги Германов и Петко Троев. Очаквах да видя какво ново внася Иван Пауновски, но предговорът му е останал извън вниманието на автора.

Четвъртата глава „Рецепцията на „Каляска“ и „Рим“ несъмнено внася нови моменти в прочита на тези произведения в България. И двете части, посветени на „Каляска“ и „Рим“ демонстрират възможностите на Стоян Митов за самостоятелен анализ. Вероятно задачата му е да разясни констатацията на Белински, според която в „Рим“ Гогол демонстрира изумяващи достойнства и изумителни недостатъци. Склонен съм да приема разбирането, че „Рим“ е начало на нова фаза в еволюцията на Гогол, както и мисълта, че „Рим“ вече е философска, а не събитийна повест, но всичко това се нуждае от логическо обосноваване.Очевидно е, че тази глава чертае нови насоки в бъдещата работа на изследователя Стоян Митов и неговия научен ръководител.

Добре обмисленото заключение дава представа за мащаба за същността на извършените наблюдения. Стоян Митов е прав – върху „създадената от нашите учени солидна проучвателна база могат да се опрат следващите поколения изследователи“ (с.110)

Текстовете на Гогол по време на тяхното издаване са едно полезно допълнение към предложената дисертация.. Това се отнася и до предложената библиография.

Авторефератът е вярно и точно отражение на дисертационния труд

Оценка на резултатите на труда

Дисертационният труд на Стоян Митов е първи опит да бъде проследена рецепцията на „Петербургски повести“ на Н.В. Гогол в България през XX- XXI век. В него са посочени както постиженията, така и недостатъците, свързани с популяризирането на творчеството на Гогол в нашата страна Показателно е констатацията, е повестта „Рим“ няма самостоятелно издание в България и в същото време тя е бяло поле в българската литературоведска русистика. Резултатите от този труд ще бъдат особено полезни на всички онези, които се занимават с творчеството на Гогол. Защото Гогол не е само литература, той присъства и в театъра, и в киното, а, както се оказва, може да бъде обяснен и със средствата на фотографията. Но особено полезни могат да бъдат наблюденията на Стоян Митов за българските студенти, изучаващи руската литература, за литературоведите, критиците и преводачите на писателя, който и 210 години след своето раждане продължава да бъде една от големите загадки в световната култура.

Оценка на степента на личното участие на автора в приносите

Познавам автора единствено от предоставената за рецензия монография. Като цяло смятам, че демонстрираните му заложби са дали едни очакван резултат, който след задълбочена работа в бъдеще може да го превърне в сериозен изследовател на руската и българската литература, от които България има остра нужда.

Критически оценки, бележки и препоръки за насоките на бъдещата работа

В текста на рецензията си позволих да изкажа доста препоръки към автора на дисертацията, затова тук ще бъде лаконичен.

Първата ми забележка към дисертацията е свързана с библиографията и конкретно към отсъствие на литература на латиница. Картината на рецепцията на петербургските повести можеше сериозно да бъде допълнена с позоваване на текстове на колегите от Европа и САЩ. Може би нещо е накарало Стоян Томов да се ограничи в това отношение.

Втората ми забележка е свързана с игнорирането на дисертацията на проф. Дечка Чавдарова, която фигурира в библиографията, но не е анализирана в текста. Недостатъчно е и вниманието, отделено на книгата на проф. Татяна Фед.

На трето място, в библиографията фигурира статията на Ким Хюн И „Проблема души човека в Петербургских повестях Н.В. Гоголя”. Би било интересно този текст да се съпостави със статията на Н. Нейчев, посветена на същата проблематика.

На четвърто, последно място: Струма ми се, че Стоян Митов не е трябвало да се ограничава при подходите към интерпретацията на повестите на Гогол. Един от западните ни колеги твърди, че при създаването на образа на малкия човек- преписвач прави съпоставка с образа на разпнатия на кръста Христос. Самият Гогол се обръща към своите изследователи: ”Старайтесь лучше видеть во мне христианина и человека, чем литератора”. Едно такова допълнение би било чудесно към предложения текст, макар че то надхвърля рамките на предложената дисертация. Затова го препращам като насока за бъдещата работа на Стоян Томов.

Заклучение

Изказаните критични бележки и пожелания имат частен характер и при желание могат да бъдат отчетени от автора на дисертационния труд и неговия научен ръководител. Като цяло обаче на базата на изложените виждания приема дисертационния труд за завършен. Спазени са изискванията на Закона за развитие на академичния състав в РБ (ДВ, бр.38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ, бр.81 от 15.10.2010 и изм. ДВ, бр.101 от 28.12.2010) и Правилника към него.

В заключение с пълна убеденост предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор в Професионално направление 2.1.Филология (Руска литература на XIX век) на Стоян Стефанов Митов.

гр.Шумен

28.05.2019 г.

Проф. д-р Ивайло Петров

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and a long, sweeping stroke extending upwards and to the right.